

**BĒRNA ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS
PEDAGOĢISKAJĀ PROCESĀ
CHILD DEVELOPMENT OPPORTUNITIES IN PRESCHOOL
PEDAGOGICAL EDUCATIONAL PROCESS**

Anna LĪDUMA

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija

e-pasts: anna.liduma@rpiva.lv

***Abstract.** The article analyzes the preschool educational work. The preschool education dynamics in 5 – 7 olds' compulsory preparation opportunities for school in preschool institutions and schools are compared. The opportunities of the holistic child development facilitation at the preschool educational institutions and in the preschool classes at the interests education institutions are characterized. An insight into development of the preschool education content is provided. Responsibility for the child readiness for school by teachers, parents and medical health staff is focused on. An insight into the preschool pedagogical process at x primary school is provided. The necessity for balance in theory and practice is pointed out for the accomplishment of mobile work at teachers' further education development at preschool. Conclusion is drawn that the adult support is significant in promotion of the child development.*

***Keywords:** pedagogical process content, preschooler's development, preschool education dynamics*

Ievads

Introduction

Izglītības un zinātnes ministrija izstrādājusi un Ministru kabinets (MK) 2012. gada 31. jūlijā ar apstiprinājusi MK noteikumus Nr. 533 „Noteikumi par valsts izglītības vadlīnijām” ar nolūku veicināt bērna vispusīgu un harmonisku attīstību, ievērojot bērna psihisko procesu attīstības likumsakarības un vajadzības, kā arī individuālajā un sabiedriskajā dzīvē nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes, mērķtiecīgi nodrošinot sagatavošanos pamatizglītības apguvei. MK noteikumi stājās spēkā 2012. gada 17. augustā. Bērnu skaitu pirmsskolas izglītības grupā saskaņo ar MK noteiktajām higiēnas prasībām, bet bērnu skaitu speciālajā pirmsskolas izglītības grupā nosaka Ministru kabinets (*Noteikumi par Valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, 2012*).

Pirmsskolas pedagoģiskais process Latvijā tiek organizēts mērķtiecīgi. Vispusīga attīstība tiek veicināta bērna personīgi nozīmīgā darbībā. Skolotāja pozīcija ir svarīgs nosacījums bērna paradumu un pašregulācijas attieksmes veidošanā pret valsts likumos noteiktiem pienākumiem un tiesībām.

Skolotājs ar vārdu un paraugu psiholoģiski sagatavo bērnu darbībai un veicina izpratni par uzdevuma personīgo nozīmību, izmantojot vecuma vajadzībām piemērotu saturu un darba formas.

Pirmsskolēnu attieksmes veidojas un nostiprinās darbībā zināšanu apguves, gribas piepūles un pārdzīvojuma rezultātā. Kopīgā darbībā ar vecākiem un pedagogiem tiek nodrošināta paaudžu pēctecība un bagātinās bērnu sociālās (saskarsme un sadarbība) prasmes. Attieksme pret sevi pirmsskolēnam veidojas, apgūstot ķermeni ar vingrinājumiem integrētās rotaļnodarbībās. Bērns stiprina gribu un veido atbildības paradumu.

Teorētiskajos avotos ir skaidrots, ka bērna psihosociālo attīstību ietekmē endogēnie un eksogēnie faktori (*Puškarevs, 2001*). Attīstības pamatā ir emocionālā atsaucība. Pakāpeniski nobriest galvas smadzenes, veidojas psihiskās īpašības un notiek voluntāras (griba) izmaiņas, attīstās bērna rupjā un smalkā motorika, kustību koordinācija.

Rotaļās bērns apgūst daudzveidīgas sociālās lomas un uzvedības normas. Viņam nozīmīgs ir paveiktā citvērtējums, uzslava, atzinība un atbalsts. Veidojas empātija/ līdzpārdzīvojums, tieksme palīdzēt citam. Psihologa R. Nemova (*Немова, 1994*) skatījumā pirmsskolēniem rodas iekšēja, motivējoši personīga psiholoģiskā gatavība mācībām.

Nozīmīgs bērna izziņas avots ir sociālā vide, kurā bērns iepazīst jēdzienus, idejas, faktus, apgūst prasmes un attieksmes. Rotaļnodarbībās attīstot vienas spējas, tiek sekmēta arī citu spēju attīstība. Tādēļ, lai prognozētu bērna attīstību, nepieciešams ievērot L. Vigotska (*Виготский, 1997:106*) atziņas un izprast, kādas darbības bērns var veikt patstāvīgi aktuālajā attīstības zonā, un kādām darbībām nepieciešams pieaugušā atbalsts proksimilajā attīstības zonā.

Jāpiezīmē, ka šo atziņu par sarežģītāka satura izmantošanas nepieciešamību mācībās bērna visu spēju attīstības sekmēšanai Latvijā K. Dēķens aktualizēja 1919. gadā.

Pēdējo 20 gadu laikā, raksta autore, strādājot ar bērniem pirmsskolā un veicot zinātniskus pētījumus, praksē lieto veseluma pieeju pedagoģiskajā procesā. Iegūtā informācija tiek aktualizēta Erasmus studentu (no Turcijas, Portugāles, Spānijas, Čehijas Republikas, Vācijas, Austrijas) audzināšanas teorijas un metodikas lekcijās 2012.–2014. studiju gados, pedagoģijas maģistru un tālākizglītības kursu lekcijās, CiCe (no 2002) un CiCea (no 2006), ISME (no 2002) un citu starptautisku organizāciju konferencēs pasaulē.

Pirmsskolā ir svarīgi ievērot, ka bērna attīstība noris darbībā, kuras pamatā ir vajadzību apmierināšana. Tā sākas ar informācijas uztveri, vērojumiem, priekšstatu veidošanos, emocionālu pasaules izzināšanu ģimenē, kas stimulē un veicina darbošanos. Šo procesu ir svarīgi atbalstīt pirmsskolā ar zinātniski pamatotu rotaļnodarbību saturu un individuālu pieeju bērna vispusīgas (fiziskā, psihiskā, sociālā) attīstības sekmēšanai praksē. Tāpēc bija svarīgi izpētīt IZM normatīvos dokumentus par pedagoģiskā procesa dinamiku, kas nodrošinātu bērnu iespējas veicināt savu pašattīstību pirmsskolas izglītības iestādēs.

Raksta mērķis: analizēt bērnu attīstības iespējas pirmsskolas izglītībā.

Pētījuma priekšmets: pirmsskolas pedagoģiskais process.

Pētījuma metodes: teorētiskās: literatūras analīze un IZM dokumentu analīze, empīriskās: novērošana, pārrunas.

Pirmsskolas izglītības veidošanās dinamika *Dynamics of Preschool education*

Saskaņā ar Izglītības likumu (4. pants) un Vispārējās izglītības likumu (20¹ pants) bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošana pamatzglītības ieguvei Latvijā ir obligāta kopš 2002. gada 1. septembra, ar pārtraukumu (16.06.2009. līdz 31.12.2010.) ekonomiskās krīzes sākumā veiktajiem grozījumiem Izglītības likumā. (Pirmsskolas izglītība, 2012)

Pirmsskolas izglītības programmu saskaņā ar Vispārējās izglītības likumu (20.pants) apgūst bērni no viena līdz septiņu gadu vecumam. Atkarībā no bērna veselības stāvokļa un psiholoģiskās sagatavotības pirmsskolas izglītības programmas apguves laiku var pagarināt par vienu gadu, ņemot vērā vecāku vēlmi un ģimenes ārsta vai psihologa atzinumu, vai sākt skolas gaitas sešu gadu vecumā.

Pirmsskolas izglītības programmas saturs ir izstrādāts tā, lai veicinātu bērnu sagatavošanos skolai, aptverot individualitātes veidošanos, garīgo (zināšanas), fizisko (ķermeņa apguve) un sociālo (saskarsmes un sadarbības prasmes) attīstību, iniciatīvas, zinātkāres, patstāvības (pašapkalpošanās un uzvedības prasmes) un radošās darbības attīstību, nostiprinātu veselību, psiholoģiski sagatavotu skolai (pozitīva attieksme pret mācībām), kā arī veicinātu valsts valodas apguvi. Pirmsskolā pedagoģiskais process (mācības un audzināšana) ir organizēts tā, ka bērni mācās rotaļājoties. (Pirmsskolas izglītība, 2012)

Pirmsskolas izglītības iestādēs netiek rīkoti iestājpārbaudījumi (*Ieteikumi pašvaldību saistošo noteikumu...*, 2011).

Latvijā pirmsskolas izglītības saturu bērniem ir iespējams apgūt: 1) pirmsskolas izglītības iestādēs, 2) pirmsskolas grupās iestādēs, kas īsteno pirmsskolas izglītību, 3) interešu izglītības iestādēs, u.c., kas ir reģistrētas Izglītības iestāžu reģistrā un licencējušas pirmsskolas izglītības programmas, kuras realizēšanai ir nodrošināta attīstību veicinoša rotaļu materiāltehniskā bāze. (Pirmsskolas izglītība, 2012)

Daļa vecāku uzskata, ka bērnam ir lietderīgi pēc bērnudārzā pavadītā rīta cēliena dienas otrajā pusē gatavoties skolai papildus. Praksē tas tiek īstenots interešu izglītībā 6-gadīgu bērnu pirmsskolas grupās.

Tabulās un diagrammās tiks salīdzināti dati par pirmsskolas vecuma bērnu skaita un pedagogu skaita izmaiņām no 2009./2010. līdz 2012./2013. mācību gadam.

1.tabula

Salīdzinošie rādītāji pirmsskolas izglītībā. 2012./2013. m.g.
Comparison figures in preschool education. Ac.yr. 2012/2013 programmes

Skaitis	2009./ 2010.	2010./ 2011.	2011./ 2012.	2012./ 2013.
1. Bērnu skaits pirmsskolas izglītības programmās kopā	83382	88226 (+4 844)	90859	93293 (+2434)
2. Bērnu skaits pirmsskolas izglītības grupās, kas īsteno obligāto pirmsskolas izglītību (bērni no piecu gadu vecuma)	36083	38713 (+2 630)	40483	42084 (+1601)
3. Izglītības iestāžu skaits, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas	951	974 (+23)	1005 (+31)	1006 (+1)
4. Pedagogu skaits pirmsskolas izglītības iestādēs un skolās.	10251 →	10714 (+463) → +	11159 (+445) →	11552 (+339) →

Tabulā redzama IZM datu dinamika no 2009./2010. mācību gada līdz 2012./2013. mācību gadam (*Izglītības un zinātnes Ministrijas publiskais pārskats, 2009./2010.-2012./2013. m.g.*).

Jāpiezīmē, ka Latvijā 2011./2012. mācību gadā pirmsskolas izglītības grupas apmeklēja 94% piecgadīgo un 97% sešgadīgo bērnu no visiem attiecīgā vecuma bērniem. 2012./2013. mācību gadā obligātā pirmsskolas vecumā (5-6 gadi) ar vietām pirmsskolas izglītības iestādēs tiek nodrošināti visi bērni. Bērnu skaita izmaiņas aplūkojamas 2. tabulā.

2. tabula

Pirmsskolas izglītības iestādes 2012./2013.m.g. sākumā
Preschool education institutions at the beginning of ac.yr. 2012/2013

Mācību gads	bērnu skaits	grupu skaits	Iestāžu skaits	t.sk. speciālās
2012./2013.m.g.	79384	4065	605	40
2011./2012.m.g.	77795	3954	605	41
2010./2011.m.g.	75979	3841	591	39
2009./2010.m.g.	72111	3657	586	37

(Reģistri un statistika, 2009./2010.-2012./2013. m. g.)

2011.gada augustā, saskaņā ar likuma „Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” (01.07.2011., stājās spēkā 03.08.2011.) 21.pantu, jauniem nosacījumiem vietējām pašvaldībām savā administratīvajā teritorijā jānodrošina

vienlīdzīga pieeja pirmsskolas izglītības iestādēm bērniem no pusotra gada vecuma.

Saskaņā ar IZM 2011. gada informāciju Latvijā rindā uz vietām pirmsskolas izglītības iestādē atradās 11,8 tūkstoši bērnu 1,5-4 gadu vecumā. Tā kā Latvijā iedzīvotāji migrē tuvāk Rīgai, rindas uz vietām pirmsskolas izglītības iestādēs ir izveidojušās Rīgā (4343 bērni) un Pierīgas pašvaldībās (4195 bērni), bet citās Republikas pilsētās (1149 bērni). (Pārskats par bērnu stāvokli Latvijā 2011. gadā, Rīga, LR Labklājības Ministrija, 2013, 28.-30. lpp.)

Atbilstoši Saeimā 2012. gada 15. novembrī apstiprinātajam likumam „Par valsts budžetu 2013. gadam” tika īstenots valsts atbalsts pašvaldību pirmsskolas izglītības iestāžu rindu likvidēšanai no 2013. gada 1. septembra. Atbalstu līdz 100 Ls mēnesī saņēma privāts pakalpojuma sniedzējs par bērnu pieskatīšanu no pusotra gada vecuma līdz obligātai bērna sagatavošanai pamatizglītības ieguves uzsākšanai, kuri ir uzņemti rindā un nesaņem pakalpojumu pašvaldības izglītības iestādē. (Pārskats par bērnu stāvokli Latvijā 2012. gadā, Rīga, LR Labklājības Ministrija, 2013, 56.-57. lpp.)

Jāpiezīmē, ka pēdējo divu gadu laikā dzimstība Latvijā ir palielinājusies. 2013. gadā reģistrēti 20340 jaundzimušie (par 443 bērnu vairāk nekā 2012. gadā, kad piedzima 19897 bērni). Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) dati liecina, ka 2014. gada pirmajos deviņos mēnešos reģistrēti 16 320 jaundzimušie, un tas ir par 719 bērniem vairāk nekā 2013. gada minētajā periodā. (CSP: šī gada pirmajos deviņos mēnešos pieaug dzimstība, samazinās mirstība, 2014).

Rīgas domes (RD) Izglītības, kultūras un sporta departamenta informācija liecina, ka Rīgā ar bērnodārzu 2014./2015. mācību gadā nav apgādāti 2935 bērni. (Rindā uz pašvaldības bērnodārzu Rīgā gaida 2395 bērni, 2014)

Prasības skolotāju izglītībai un darba iespējas ***Requirements for teacher education and work opportunities***

Latvijas Republikas Izglītības likums nosaka, ka b/d drīkst strādāt skolotājas ar augstāko pirmsskolas pedagoģisko izglītību. Taču 2011. gada e-vidē tika izplatīts uzskats, ka darbam ar pusotru gadu veciem bērniem nav nepieciešama augstākā pirmsskolas pedagoģiskā izglītība, jo šajā vecumā tas vairāk esot audzināšanas un pieskatīšanas process, tādēļ augstāko izglītību varētu prasīt skolotājiem, kas strādā ar trīsgadīgiem bērniem. Prakse rāda, ka tas ir tādēļ, ka pedagoģisko skolu beigušie pirmspensijas vecuma pedagogi uzskata, ka viņiem ir laba vidējā pedagoģiskā izglītība un pedagoģiskā darba pieredze, tādēļ viņiem nevajadzētu prasīt augstāko izglītību, bet piemērot dažādus tālākizglītības kursus (*Līduma, 2013*).

Izplatītā informācija ir atbalsts personām, kas neuzskata zināšanas par bērnu attīstību par svarīgām. Jāpiezīmē, ka kaut gan IZM dokumentos ir prasība veidot zinātniski pamatotu saturu, sabiedrībā tiek uzskatīts, ka nav nepieciešams zinātniski pamatots darbs pirmsskolā, tādēļ, vadot skolotāju tālākizglītības

kursus, ir ievērojamas grūtības piesaistīt skolotāju uzmanību jaunākām zinātniskām atziņām un aktualizēt jau esošās.

Pēdējos gados pirmsskolas bērnu attīstības kvalificētai veikšanai aktuāla ir pirmsskolas skolotāju sagatavošanas 2-gadīga programma, kas dod augstākās izglītības 1. līmeni, nodrošina iespēju strādāt par skolotājām PII un saņemt tādu pašu algu, kā bakalaura grādu ieguvušām skolotājām, gan par auklītēm ar dažiem vai vienu bērnu. Par bērnu attīstību atbildīgas ir 2 skolotājas, viņām palīdz auklīte.

Pirmsskolas pedagogu prakse strādāt vairākās PII, lai nodrošinātu ģimenes budžetu, rāda, ka nepieciešams: 1) paaugstināt algu, lai piesaistītu jaunus pedagogus darbam pirmsskolas iestādē, 2) samazināt bērnu skaitu grupās, lai varētu īstenot individuālu pieeju. Atļautā slodze PII audzinātājām vienā darba vietā ir 30 sešdesmit minūšu stundas nedēļā. Pilsētās, ir iespēja strādāt darba apvienošanas kārtībā citā bērnudārzā, bet laukos tādu iespēju nav. (*Līduma, 2013:241-242*) Pedagoģisko darbinieku dinamiku skatīt 3. tabulā (*CSP datu bāzes*)

3.tabula

Pedagoģisko darbinieku skaits pamatdarbā pirmsskolas izglītības iestādēs
Number of Pedagogical staff members on permanent basis at Preschool education institutions

Mācību gads	Skolotāju skaits
2012./2013.m.g.	9906
2011./2012.m.g.	9635
2010./2011.m.g.	9386
2009./2010.m.g.	9051

(*Izglītības un zinātnes ministrijas publiskie pārskati, 2009-2013*)

Atalgojums pašvaldības un privātajos bērnudārzos būtiski neatšķiras, bet privātajos bērnudārzos var realizēt individuālu pieeju bērniem mazākās grupās. Arī bērnu vecāki ir vairāk ieinteresēti bērnu sagatavotībā skolai.

Skolotāju kvalifikācijas pilnveides nolūkā 2009. gada septembrī tika nodibināta Latvijas Pirmsskolas mūzikas izglītības asociācija (LPMIA). 2011. gadā tā ir reģistrēta kā mācību iestāde pieaugušajiem. LPMIA nodrošina IZM akceptētas tālākizglītības programmas pirmsskolas mūzikas skolotāju tālākizglītības un pirmsskolas skolotāju tālākizglītības kursiem (*LPMIA Mājas lapa*).

Katru gadu oktobra beigās vai novembrī tiek organizētas konferences skolotāju kompetences pilnveidei. Tajos tiek praktizētas referātu prezentācijas, darbs grupās. Iecienīti ir stenda referāti, kuros tiek rīkotas tematiskas prezentācijas.

Pirmsskolas grupu specifika *Specifics of Preschool classes*

Darbs pirmsskolā tiek organizēts konkrēta vecuma un attīstības līmeņa grupām: 1) no 1,5 gada vecuma; 2) no 3 gadu vecuma; 3) jaukta vecuma; 4) diennakts; 5) ar valodas traucējumiem (logopēdiskā); 6) bilingvālās; 7) bērniem ar stājas traucējumiem; 8) bērniem ar dzirdes traucējumiem; 9) bērniem ar celiakijas diagnozi; 10) bērniem ar psihiskās attīstības aizturi; 11) internātgrupas; 12) 3,5 stundu pirmsskolas izglītības programmas apguve; 13) grupa(s) bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem; 14) ar redzes traucējumiem (Tiflo). (*Līduma, 201: 242*)

Pirmsskolas izglītībā tiek īstenots arī izglītības veids – speciālā pirmsskolas izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām. Latvijā speciālās pirmsskolas izglītības programmas īsteno speciālās pirmsskolas izglītības iestādēs, vispārējās izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās pirmsskolas izglītības programmas, dienas skolās un speciālās skolās. Sagatavošana skolai bērniem ar speciālām vajadzībām nodrošina vieglu attīstības traucējumu un veselības problēmu savlaicīgu konstatēšanu un novēršanu (*Līduma, 2013: 242*)

Mācību satura izstrāde *Development of education content*

2010. gada 1. septembrī stājās spēkā Ministru kabineta 2009. gada 3. augusta noteikumi Nr. 709 „Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām”, kas noteica pirmsskolas izglītības satura mērķus un uzdevumus, pedagoģiskā procesa organizācijas principus, izglītības apguves plānotos rezultātus un izglītības vērtēšanas pamatprincipus.

No 2010.gada 1. septembra līdz 2011. gada 30. maijam visā Latvijā 22 izglītības iestādēs (12 pirmsskolās un 10 skolās) notika VISC pilotprojekta pētījums "Sešgadīgo izglītojamo mācību programmas ieviešanas aprobācija". Tā laikā tika izmēģināta „Integrētā mācību programma sešgadīgiem bērniem”, izstrādāts metodiskais materiāls pedagogiem un mācību līdzekļi, pedagogu profesionālās pilnveides kursu programma. Tika uzsākts veidot metodiskos ieteikumus bērnu mācību sasniegumu vērtēšanai, lasīt un rakstīt prasmes veidošanai visos priekšmetos.

Pirmsskolas izglītības satura pilnveides darba laikā 2011. gadā tika sagatavoti 35 metodiskie materiāli mācību satura īstenošanai pirmsskolā un sākumskolā, tajā skaitā – pirmsskolas mācību programma (bērniem līdz sešu gadu vecumam), rokasgrāmata vecākiem, metodiskie ieteikumi lasīt un rakstīt prasmes veidošanai, vērtēšanas veikšanai pirmsskolā.

Nozīmīgs ir fakts, ka Ministrijā sagatavoja un apstiprināja pirmsskolas izglītības paraugu grozījumus, lai pirmsskolas izglītības iestādes varētu uzsākt aprobētās integrētās mācību programmas īstenošanu. Tā 2011./2012. m. g.

vairākas pirmsskolas izglītības iestādes uzsāka aprobētās integrētās mācību programmas sešgadīgajiem bērniem īstenošanu. Pirmsskolas izglītības programmu īstenošana notiek saskaņā ar valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, kas nosaka pirmsskolas izglītības: 1) satura mērķus un uzdevumus, 2) pedagoģiskā procesa organizācijas principus, 3) izglītības apguves plānotos rezultātus un 4) izglītības vērtēšanas pamatprincipus (*IZM 2011. gada publiskais pārskats, 37.-39.lpp.*).

Analīzes rezultātā tika konstatēts, ka integrētās mācību programmas saturs sešgadniekiem pārsvarā atbilst bērna uztveres īpatnībām un spējām. No programmas sasniedzamajos rezultātos paredzētajām zināšanām tika apgūti 92,5%, bet 7,5% sagādāja grūtības, no prasmēm tika apgūti 80%, bet 20% netika apgūti, no attieksmēm tika apgūti 87,3%, bet 12,7% netika apgūti. Tika noskaidrots, ka satura apguvi ietekmē bērnu dzimšanas laiks (pavasaris vai rudens), jo bērnu bioloģiskais vecums un individuālā attīstība ne vienmēr savstarpēji atbilst. Tika novērotas arī lielas bērnu individuālās attīstības atšķirības, kuru dēļ daļa bērnu nav gatavi sākt mācīties skolā no 6 gadu vecuma. Tādēļ nav obligāta prasība skolā sākt mācības no 7 gadiem, bet skolas gaitas bērni var uzsākt gan 6 gadu, gan 7 gadu, gan 8 gadu vecumā. (Līduma, 2013, 243) (skat. 4. tabulā)

4.tabula

Dati par bērnu skolas vecumu
Data on School age children

Māc. gads	2010./11.	2011./12.
Vecums	Skaitis	Skaitis
7 gadi	16891	16070
6 gadi	1053	983
8 gadi	2028	2057
Kopā	19972	19110

To nosaka Vispārējās izglītības likuma 32.pants: „Pamatizglītības ieguvi sāk tajā kalendārajā gadā, kurā bērnam aprit septiņi gadi. Atkarībā no veselības stāvokļa un psiholoģiskās sagatavotības pamatizglītības programmas apguvi var pagarināt vai saīsināt par vienu gadu saskaņā ar vecāku vēlmēm un ģimenes ārsta vai psihologa atzinumu.” 2012./2013. mācību gadā norādīts, ka kopējais 1. klases skolēnu skaits ir 20168 skolēnu. (Skolas gaitas septiņu gadu vecumā sākuši 84,5% bērnu, 2012)

Pēc IZM datiem 2013./2014. m.g. 1. klasē sāka mācīties 20730, bet 2014./2015. m.g. jau 22775 skolēni. (2014./2015.mācību gada aktualitātes un jaunumi izglītībā. 2014)

Balstoties uz VISC publiskotajiem metodiskajiem ieteikumiem sešgadīgo bērnu mācību programmas īstenošanai, aprakstošās vērtēšanas veikšanai

pirmsskolā, lasītprasmes un rakstītprasmes veidošanai un sākumskolas mācību sasniegumu vērtēšanai, pamatskolas pirmsskolas izglītības pedagoģiskajā procesā tiek veikts bērnu sasniegumu aprakstošs vērtējums.

Pedagoģiskā procesa raksturojums pirmsskolas izglītībā *Characteristics of pedagogical process at preschool education*

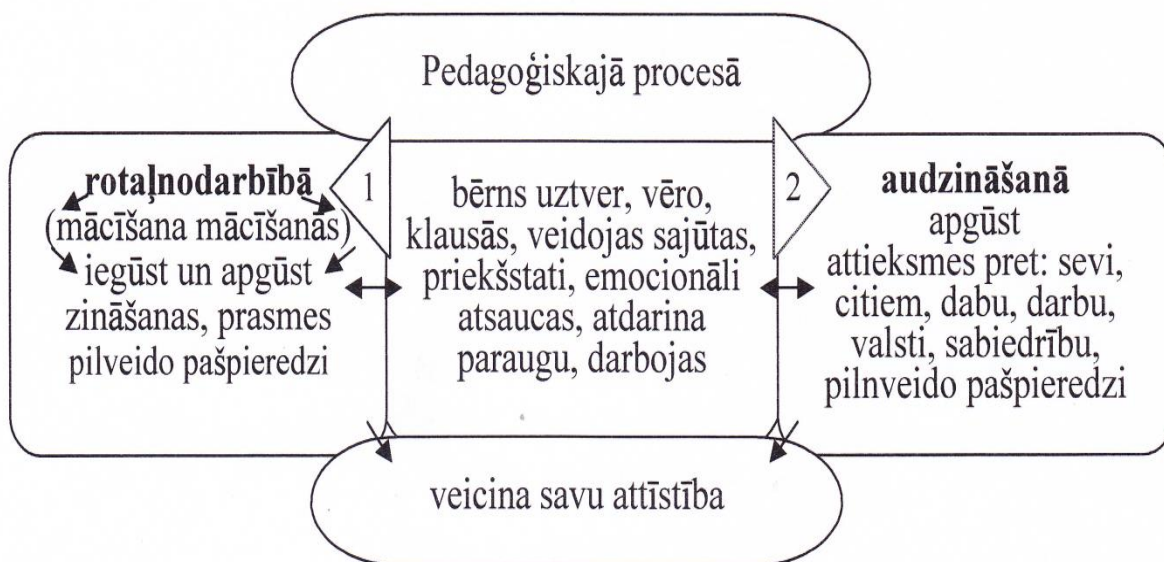
Raksta autore pirmsskolā strādā pēc IZM izstrādātās un MK 2012. gada 31. jūlijā apstiprinātās programmas satura, kuras uzdevums ir darbībā veicināt bērnu prasmes un kvalitatīvi sagatavot bērnus mācībām skolā. Vadlīnijas nosaka, kādai jābūt bērnu sociālajai, intelektuālajai un fiziskajai sagatavotībai, beidzot gatavošanos mācībām skolā 7 gadu vecumā, kā arī paredz bērnu pašizpaušmes veicināšanu. Pirmsskolas vadlīnijās uzskaitītas pamatprasmes, kuras bērniem līdz 6 gadu vecumam vēlams apgūt. Tās ir: *prasme sadarboties, runāt, prasme klausīties, stāstīt, rūpēties par sevi, saklausīt dažādas skaņas gan dabā, gan runātos vārdos*. Lai bērni tiktu fiziski sagatavoti skolas gaitām, *svarīgi apgūt prasmes orientēties telpā, skriet, soļot, noturēt līdzsvaru*.

Tādējādi integrētā pieeja bērnu attīstībai pirmsskolā paredz, ka rotaļnodarbību satura organizēšanā tiek ievērotas trīs svarīgas atziņas: bērnu attīstība tiek sekmēta individuālā tempā; bērnu sagatavošanās mācībām skolā tiek īstenota mērķtiecīgi, ievērojot pēctecības principu – no vienkāršākā uz sarežģītāko; pakāpeniski notiek pāreja no rotaļnodarbības uz mācību darbību. Tādēļ sākumā rotaļnodarbībā tiek iekļauti īsi, bet gada beigās jau nedaudz ilgāki mācību darbības elementi.

Līdz ar to šāda pieeja sekmē mūsdienīgu pirmsskolas vecuma bērnu attīstību, pārdomātu šī procesa norisi un rezultātu atbilstoši katra bērna individuālajām spējām.

Programmas parauga mācību saturu veido 8 mācību satura jomu jeb integrētu mācību priekšmetu saturs: 1) latviešu valoda (valodas attīstīšana un orientēšanās apkārtņē, runas attīstīšana dzimtajā valodā, iepazīstināšana ar literatūru un folkloru, rakstītprasmes un lasītprasmes veidošana); 2) dabaszinības (valodas attīstīšana un orientēšanās apkārtņē, sensorā attīstīšana, darbības ar priekšmetiem, iepazīstināšana ar dabu); 3) matemātika (sensorā attīstīšana, konstruēšana, matemātisko priekšstatu veidošana, matemātika); 4) sociālās zinības un ētika (valodas attīstīšana un orientēšanās apkārtņē, sociālo prasmju attīstīšana, darbības ar priekšmetiem, iepazīstināšana ar apkārtni un sabiedriskās dzīves norisēm); 5) mūzika; 6) fiziskā izglītība (kustību attīstība) un veselība; 7) vizuālā māksla (sensorā attīstīšana, darbības ar priekšmetiem, tēlotājdarbība, zīmēšana, gleznošana, veidošana); 8) mājturība un tehnoloģijas (tēlotājdarbība, mājturība, rokdarbi, aplicēšana, konstruēšana). Pedagoģiskajā procesā mācību satura jomu jeb integrētu mācību priekšmetu saturs ir apvienojams, lai sniegtu bērniem vienotu izpratni par apkārtējo pasauli (*Pirmsskolas Izglītības mācību satura programma, 2012:4*).

Latvijas pirmsskolas pedagoģiskā procesa saturu veido mācības (mācīšana un mācīšanās) un audzināšana (attieksmes). Tā kā pirmsskolas vecumā vadošā darbība (*Eļkoņins, 1989*) ir sižetiskā lomu rotaļa, mācības notiek netieši apgūstot rotaļnodarbību saturu. Bērni mācās novērojot un atdarinot pieaugušos (skat. 2. attēlā).

1. attēls. **Pedagoģiskais process pirmsskolā**
Picture 1. Pedagogical process at preschool

Pirmsskolas vecumā bērnu audzina mājās (micro vidē), pirmsskolas izglītības iestādē (mezo vidē) un sabiedrībā (macro vidē). Ilgstoši veidojas attieksmes pret sevi, citiem, dabu, darbu, sabiedrību un valsti. Rotaļnodarbībās (skolotājs rosina, bērni novēro un atdarina) bērni iegūst zināšanas un apgūst prasmes tās lietot. Abu pedagoģiskā procesa komponentu saturs savstarpēji ietekmējas un veicina bērnu attīstību. Personīgi nozīmīgā mērķtiecīgā darbībā tiek sekmēta bērna identitāte un sevis apguve. Pilnveidojas visi psihiskie procesi. No iedzimtajiem dotumiem darbībā veidojas spējas.

Pamatskolā x pedagoģiskajā procesā pirmsskolas satura apguvei tiek organizētas 18 integrētas rotaļnodarbības piecas dienas nedēļā, kurās bērns darbojas patstāvīgi un ar skolotāja atbalstu. Ar bērniem strādā profesionāla četru pirmsskolas skolotāju komanda. Pirmsskolas bērni piedalījās Comenius projektā un ieguva starptautisku pieredzi. Tika pilnīgota gan viņu identitāte, gan iepazītas projektā iesaistīto valstu kultūras. Novērojumi rāda, ka tie bērni, kas sākuši pilnīgot prasmes no 3 gadu vecuma interešu izglītībā, skolai ir gatavi gan 6, gan 7 gadu vecumā. Vecāku novērojumi mājās to apliecina.

Pārrunās ar 15 bērnu vecākiem par viņu attieksmi pret pirmsskolas izglītības pedagoģisko procesu tika noskaidrots, ka vecāki ir ieinteresēti, lai bērni pirms mācībām skolā pakāpeniski adaptētos skolas pedagoģiskajā vidē.

Tādēļ interešu izglītībā tiek organizētas pirmsskolēnu grupas, kurās tas tiek veicināts.

Secinājumi **Conclusion**

Latvijā notiekošo izglītības reformu laikā vissakārtotākā ir pirmsskolas izglītība. Pedagoģiskajā procesā (mācībās un audzināšanā) tiek mērķtiecīgi organizēta mācību satura pēctecīga apguve rotaļnodarbībā. To labvēlīgi ietekmē pieaugušo darbošanās ar bērnu vecumam atbilstošā vidē.

Novērojumi rāda, ka bērnu attīstībā ir vērojamas lielas atšķirības. Pārrunās tika noskaidrots, ka par bērna gatavību (sešu, septiņu vai astoņu gadu vecumā) mācībām skolā ir atbildīgi vecāki, psihologs un ārsts.

Ievērojot metodoloģisko pieeju teorija praksei un prakse teorijai pirmsskolā tiek īstenota skolotāja, bērnu un vecāku sadarbība. Bērnu ontogēnētiskās attīstības sekmēšanai tiek lietots zinātniski psiholoģiski un pedagoģiski pamatots saturs.

Summary

The article analyzes the preschool educational work. The preschool education dynamics in 5 – 7 olds' compulsory preparation opportunities for school in preschool institutions and schools are compared. The opportunities of the holistic child development facilitation at the preschool educational institutions and in the preschool classes at the interests education institutions are characterized. An insight into development of the preschool education content is provided. Responsibility for the child readiness for school by teachers, parents and medical health staff is focused on. An insight into the preschool pedagogical process at x primary school is provided. The necessity for balance in theory and practice is pointed out for the accomplishment of mobile work at teachers' further education development at preschool. Conclusion is drawn that the adult support is significant in promotion of the child development.

Preschool education is the most arranged system in the ongoing educational reforms in Latvia. Continuous learning through games is purposefully organized in the educational process. It is favorably influenced by adults being occupied with a child in an age-appropriate environment.

Observations show that there are big differences in children's development. It was found out during the discussions that parents, a doctor and a psychologist are responsible for the child's readiness(at the age of six, seven or eight years) for studies at school. Taking into consideration the methodological approach "a theory for a practice and a practice for a theory", cooperation between a teacher, children and parents is implemented in preschool. A psychologically and pedagogically based content is used for promotion of a child's ontogenetic development.

Literatura References

1. *CSP: šā gada pirmajos deviņos mēnešos pieaug dzimstība, samazinās mirstība*. Pieejams: <http://www.la.lv/csp-sa-gada-pirmajos-devinos-menesos-pieaug-dzimstiba-samazinastirstiba/>
2. *CSP datu bāzes*. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>
3. Dēķens, K. (1919). *Rokasgrāmata pedagoģijā*. Rīga: Kultūras Balss.
4. *Ieteikumi pašvaldību saistošo noteikumu, kas nosaka pirmsskolas vecuma bērnu reģistrācijas un uzņemšanas kārtību pašvaldību izglītības iestādēs, izstrādei*. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/izglitiba/vispareja-izglitiba/pirmsskolas-izgl/7622.html>
5. IZM dati par pirmsskolas izglītību, 2012, Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pirmsskolai/pirmssk_izgl_mac_programma.pdf
6. Izglītības un zinātnes ministrijas publiskie pārskati. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/ministrija/publikacijas/parskati.html>
7. Līduma, A. (2013). *Pirmsskolas izglītības pedagoģiskā pieredze XXI gs. Latvijā. Pirmsskolas pedagoģijas teorija praksei*. Rīga: Librum.
8. Likumi. Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām. Ministru kabineta noteikumi Nr.533. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=250854>
9. Ministru kabineta noteikumi Nr.533. Rīgā 2012.gada 31.jūlijā (prot. Nr.42 21.§). Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=250854>
10. Pārskats par bērnu stāvokli Latvijā 2011. gadā, Rīga, LR Labklājības Ministrija, 2013. 28.-30. lpp., Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu.../lmzino_060114.pdf
11. Pārskats par bērnu stāvokli Latvijā 2012. gadā, Rīga, LR Labklājības Ministrija, 2013., 56.-57. lpp. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/akti/lmzino_060114.pdf
12. Pirmsskolas izglītības mācību satura programma, kods 01011111, Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pirmsskolai/pirmssk_izgl_mac_programma.pdf
13. Pirmsskolas izglītība. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/izglitiba/vispareja-izglitiba/pirmsskolas-izgl.html>
14. Puškarevs, I. (2001). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: RaKa.
15. Reģistri un statistika. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-vispareja/9576.html>
16. Skolas gaitas septiņu gadu vecumā sākuši 84,5% bērnu. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/skolas_gaitas_septinu_gadu_vecuma_sakusi_845_bernu
17. Rindā uz pašvaldības bērnodārzu Rīgā gaida 2395 bērni. http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/527711-rinda_uz_pasvaldibas_bernodarzu_riga_gaida_2395_berni
18. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: Raka.
19. VISC, 2010–2011 Pilotprojekts "Sešgadīgo izglītojamo mācību programmas ieviešanas aprobācija". Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/pirmsak_old.shtml
20. 1.septembrī skolas gaitas sāks teju 23 tūkstoši pirmklasnieku. Pieejams: <http://nra.lv/latvija/izglitiba-karjera/123942-1-septembri-skolas-gaitas-saks-teju-23-tukstosi-pirmklasnieku.htm>
21. 2014./2015.mācību gada aktualitātes un jaunumi izglītībā. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/2014/aktualitates/Aktualitates_250814.pdf

22. Выготский, Л. С. (1997). *Вопросы детской психологии*. СПб: Союз..
23. Немов, Р.С. (1994). *Психология. Учебник для студентов ВПУЗ. Кн. 2. Психология образования*. Москва: Просвещение: Владос.
24. Эльконин, Д. Б. (1989). *Избранные психологические труды*. Москва: Педагогика.